Turkish Studies

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 2845-2867

DOI: 10.29228/TurkishStudies.23464

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 29.06.2019

✓ Accepted/Kabul: 10.08.2019

📅 Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (22.07.2019)-Referee 2 (23.07.2019)

This article was checked by iThenticate.

MUHASEBE EĞİTİMİNDE LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK VE İŞ DOYUM DÜZEYLERİ

Selçuk YALÇIN*

ÖZ

Bu çalışmada muhasebe eğitimi alan lisans öğrencilerinin tükenmişlik ve iş doyum düzeylerini ölçmek amacıyla bir anket uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre tükenmişlik ile iş doyum arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde çok zayıf ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Tükenmişlik ölçeğinin alt ölçeklerinde orta düzeyde tükenmişlik ve iş doyum ölçeğinin alt ölçeklerinde orta düzeyde iş doyum tespit edilmiştir. Genel tutumlara ilişkin ifadelerin ortalamalarına göre katılımcılar muhasebe meslek mensubu olmanın zor olduğunu düşündükleri, buna rağmen mezuniyet sonrası stajlarını hemen başlatacakları ve gelecek 10 yılda belge sahibi olarak kendi büroları veya başka bir işyerinde çalışma konusunda katılım yönünde tutum belirtmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar gelecek 10 yılda bağımsız denetçi, müfettiş, öğretmen veya akademisyen olma konusunda kararsızlık yönünde tutum belirtmişlerdir. Son sınıf öğrencileri muhasebeci ve denetçi olmanın zorluğunun farkındadırlar ve bu konuda kötümserdirler.

Duygusal tükenme alt ölçeğinden elde edilen ortalamalara göre, katılımcılar çoğu zaman günün sonunda kendilerini ruhen tükenmiş ve okulun kendilerini tükettiğini hissettiklerini ifade etmişlerdir. Duyarsızlaşma alt ölçeğinden elde edilen ortalamalara göre katılımcılar bazen okula başladığından beri insanlara karşı katılaştığını, aldığı eğitimin giderek kendisini katılaştırmasından korktuğunu ve diğer öğrencilerin başına gelenlerin umurunda olmadığını hissettikleri ifade etmişlerdir. Kişisel başarı alt ölçeğine verilen cevapların ortalamalarına göre katılımcılar çoğu zaman eğitim gereği karşılaştıkları insanların ne hissettiklerini anlayabildiklerini, onların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulduklarını ve okulda arkadaş ve hocalarıyla yakından ilgilendiklerinde kendilerini canlanmış hissettiklerini belirtmişlerdir.

* Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, E-posta: selcuk.yalcin@dpu.edu.tr

Katılımcıların içsel ve dışsal iş doyumları orta düzeydedir. İçsel iş doyum konusunda katılımcılar başarı hissi, sabit bir iş, saygınlık, kendi kararlarını ve yöntemlerini uygulama şansı ve başkaları için bir şeyler yapabilme imkânı sağlaması açısından memnuniyet ifade etmişlerdir. Dışsal iş doyum konusunda ise katılımcılar takdir edilme, iş ile ilgili kararların uygulamaya konma sı ve terfi imkânı açısından memnuniyet belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe eğitimi, Tükenmişlik, İş tatmini

BURNOUT AND JOB SATISFACTION LEVELS OF UNDERGRADUATE STUDENTS IN ACCOUNTING EDUCATION

ABSTRACT

In this study, a questionnaire form was applied to measure the general attitudes, burnout and job satisfaction levels of undergraduate students studying accounting. According to the results, a very weak and negative correlation was found between burnout and job satisfaction at 0.01 level of significance. Moderate burnout was found in the sub-scales of the burnout scale and moderate job satisfaction was found in the sub-scales of the job satisfaction scale.

According to the averages of expressions regarding general attitudes, participants stated attitudes towards agree about that it is difficult to be a professional accountant, but they would start their internship immediately after graduation, and they would be working in their own offices or in another workplace as certificate holder in the next 10 years. On the other hand, the participants stated attitudes towards neutral about being an auditor, an inspector, a teacher or an academician in the next 10 years. Senior students are aware of the difficulty of being an accountant and an auditor and they are pessimistic about it.

According to the averages obtained from the emotional exhaustion sub-scale, participants stated as often about that they felt spiritually exhausted at the end of the day and they felt the school was exhausting them. According to the averages obtained from the desensitization sub-scale, the participants stated as sometimes about that they felt they had solidified against people since they started school, and that they felt afraid that their education would solidify them and that they would not care what happened to the other students. According to the averages of answers to the personal achievement sub-scale, participants stated often that they could understand what people felt when they met due to education, that they found the most appropriate solutions to their problems and that they felt revived when they were closely interested in their friends and teachers at school.

Intrinsic and extrinsic job satisfaction levels of the participants were moderate. In terms of intrinsic job satisfaction, participants have expressed satisfaction about that a sense of success, a stable job, dignity, the chance to implement their own decisions and methods, and the opportunity to do something for others. Regarding extrinsic job satisfaction, the participants expressed satisfaction in terms of

appreciation, implementation of business decisions and the possibility of promotion.

STRUCTURED ABSTRACT

In this study, the burnout and job satisfaction levels of undergraduate students who have received accounting education were measured and the relationship between burnout and job satisfaction was examined. For this purpose, a questionnaire was applied prepared to measure the general attitudes of the participants about the current situation and the future, and burnout and job satisfaction levels.

According to Cronbach alpha values, Minnesota Job Satisfaction Scale was highly reliable; The Maslach Burnout Scale and all sub-scales of both scales are highly reliable. On the other hand, the reliability of the scale prepared by us to measure the general attitudes of the participants is low. The survey return rate is approximately 51%. 55% of the participants are mainstream education students, 55% are men and 56% are graduates of a secondary education program that provides accounting education.

Moderate burnout was found in the sub-scales of the burnout scale and moderate job satisfaction was found in the sub-scales of the job satisfaction scale. According to the results, a very weak (-0.245) and negative correlation was found between burnout and job satisfaction at 0.01 level of significance.

In the study, the mean of the responses of the participants to the statements in the survey whether or not differentiated by their class were analyzed via one-way ANOVA test. Individual groups' t-test (2-tailed) was used to analyze whether the mean of responses given by participants to the statements in the survey differed or not by gender and them being mainstream or evening education and whether they graduated from a secondary education institution where accounting education is given or not.

According to the averages of expressions regarding general attitudes, participants stated attitudes towards agree about that it is difficult to be a professional accountant, but they would start their internship immediately after graduation, and they would be working in their own offices or in another workplace as certificate holder in the next 10 years. On the other hand, the participants stated attitudes towards neutral about being an auditor, an inspector, a teacher or an academician in the next 10 years. It is possible to say that senior students are aware of the difficulty of being an accountant and an auditor and they are pessimistic about it. It is seen that the graduates of secondary education programs providing accounting education are more satisfied with the department and want to become an accountant more. Male participants want to have their own offices more than female participants.

According to the averages obtained from the emotional exhaustion sub-scale, participants stated as often about that they felt spiritually exhausted at the end of the day and they felt the school was exhausting them. However, participants stated as sometimes about they went away emotionally from education, feel that they could not afford this training

for another day, the school restricts themselves, they work on their strength in the school, working with people cause them too much stress and feel that they are coming to the end of the road. In addition, participants stated as sometimes about that they were nervous about working with people all day. Freshmen stated that they had less difficulty in than the students in upper classes.

According to the averages obtained from the depersonalization sub-scale, the participants stated as sometimes about that they felt they had solidified against people since they started school, and that they felt afraid that their education would solidify them and that they would not care what happened to the other students. On the other hand, the participants stated rarely that they treated some people they encountered during the training as if they were not human, and felt that they were blaming themselves on some of their friends' problems.

According to the averages of answers to the personal achievement sub-scale, participants stated often that they could understand what people felt when they met due to education, that they found the most appropriate solutions to their problems and that they felt revived when they were closely interested in their friends and teachers at school. In addition, the participants stated that sometimes they approached emotional problems in imperturbably, created a comfortable environment easily with their friends and teachers, that they affected other people's lives positively with the education they received and that they felt very energetic. On the other hand, the participants stated that they never thought that they had achieved significant success in this school. Senior students stated that they were more successful in understanding the feelings of the people they met. It can be said that the students in the upper classes are able to understand people better and achieve success thanks to the experience and education gained by the first-year students. On the other hand, students in evening education see themselves more successful in approaching emotional problems in imperturbably

Intrinsic and extrinsic job satisfaction levels of the participants were moderate. In terms of intrinsic job satisfaction, participants have expressed satisfaction about that a sense of success, a stable job, dignity, the chance to implement their own decisions and methods, and the opportunity to do something for others. On the other hand, participants expressed indecisiveness about the possibility of working alone, the ability to do things that do not contradict their conscience, the ability to give orders to people, to satisfy themselves at all times, and to do occasional things. The female participants were more than happy that their training provided them with a fixed job.

Regarding extrinsic job satisfaction, the participants expressed satisfaction in terms of appreciation, implementation of business decisions and the possibility of promotion. On the other hand, participants expressed indecisiveness in terms of working conditions, co-operation with workmates, wages they will receive, management style of managers and decision-making ability. Female participants expressed higher satisfaction with their managers' decision-making ability and the way they manage people.

In our education system, identifying problems in accounting education in particular, revealing and applying solutions will help to solve

many problems. We hope the study will serve this purpose. On the other hand, the fact that it was applied only in a department is a limitation of this study. There is no doubt that it would be useful to study this issue concerning accounting education in a more comprehensive manner in the following studies.

Keywords: Accounting education, Burnout, Job satisfaction

Giriş

Çalışmada muhasebe eğitimi alan lisans öğrencilerinin tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri ölçülmüş ve tükenmişlikle iş doyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla katılımcıların mevcut durum ve gelecekle ilgili genel tutumları, tükenmişlik ve aldıkları eğitimden tatmin düzeylerini ölçmek üzere hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Anket formunda katılımcıların genel tutumlarını ölçen bölümü tarafımızdan hazırlanmıştır. Katılımcıların tükenmişliğini ölçmek üzere Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve tatmin düzeyini ölçmek üzere Minnesota İş Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada öncelikle katılımcıların genel tutumları, tükenmişlik ve tatminleriyle ilgili ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalama ve standart sapmaları değerlendirilmiştir. Daha sonra ilgili ifadelerle verilen karşılıkların ortalamalarının katılımcıların öğrenim gördükleri sınıfları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları, muhasebe eğitimi veren bir ortaöğretim kurumundan mezun olup olmamaları ve cinsiyetleri itibarıyla farklılaşp farklılaşmadığının analizleri yapılmıştır.

1. Literatür Araştırması

Tükenmişlik kavramını ilk inceleyen Freudenberg’dir. Freudenberg tükenmişliği, “başarısız olma, yıpranma, aşırı yüklenme sonucu güç ve enerji kaybı veya karşılanamayan istekler sonucu bireyin iç kaynaklarında tükenme durumu” olarak tanımlamaktadır (Arı ve Bal, 2008: 132). İş tükenmişliği, iş yerindeki stres faktörlerine bağlı uzun süreli bir psikolojik sendromdur. Spesifik olarak, işçi ile iş arasında bir uyumsuzluk veya uyumsuzluktan kaynaklanan kronik baskıyı içerir (Maslach, 2003: 189). Tükenme stresin fiziksel ve duygusal tepkisidir ve genellikle insanların işleriyle ilgili bir sorun yaşadıklarının ilk işaretidir. İnsanlar iş taleplerinin gereğinden fazla abartıldığını, duygusal ve fiziksel kaynakların tükendiğini düşünürler. Herhangi bir yenileme ve toparlanma kaynağı olmadan kendilerini yorgun ve bitkin hissederler. Başka bir gün veya başka bir problemle yüzleşmek için yeterli enerjiden yoksundurlar (Maslach ve Leiter, 2017: 160).

Çalışmamızda kullanılan Christina Maslach tarafından geliştirilmiş olan Maslach Tükenmişlik ölçeği 22 sorudan ve duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı olarak üç alt boyuttan oluşmaktadır. Duygusal tükenme boyutu çoğunlukla diğer insanlara yardım ederken, istenen psikolojik ve duygusal taleplerin aşırılığı yüzünden ortaya çıkan bitkinlik durumunu ifade eder. İkinci boyut olan duyarsızlaşma, insanlara nesnelere gibi davranmayı ifade eder. (Deliorman vd. 2008: 466). Kişisel başarı boyutunda ise, kişi kendi başarılarının farkına varamaz hale gelir, hatta kendisini başarısız olarak değerlendirme eğilimindedir (Aybas vd, 2013: 78).

İş tatmini, işin kendisi ve iş ortamından beklentileri ve gerçekleşen durumlar karşısındaki kişisel tutumunu yansıtan duygusal durumdur. Bu durum tatmin veya tatminsizlik olarak işe ve iş ortamına yansır. Yaşanan tatminsizlik çalışanı olumsuz yönde etkiler. Beden ve ruh sağlığı etkilenen çalışan işinden uzaklaşır, yaptığı işten yakınır, işe geç gelir veya işi bırakabilir. Araştırmada katılımcıların aldıkları eğitimden tatmininin ölçümü Minnesota İş Doyum Ölçeği ile yapılmıştır. Weiss, Davis, England ve Lofquist tarafından geliştirilen, Baycan tarafından Türkçe’ye uyarlaması yapılan ölçekte toplam 20 madde bulunmaktadır (Akbulut, 2010; 60). Ölçek içsel ve dışsal iş doyum alt ölçeklerinden oluşur.

Tükenmişlik sendromu ile ilgili fen ve sosyal bilimler alanlarında pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı tükenmişliği ve nedenlerini ortaya koyan ve çözüm yolları öneren çalışmalar

iken, büyük bir kısmı belirli meslek gruplarında durum tespiti yapan ve tükenmişliğin bazı faktörlerle ilişkilerini ortaya koyan çalışmalardır.

Muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeyini ölçen pek çok çalışma yapılmıştır. Kayseri’de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik boyutlarını ölçen Doğan ve Nazlıoğlu (2010) katılımcılarda orta düzeyde tükenmişlik raporlamıştır. Gaziantep ilinde muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeylerini ölçen Özkan ve Aksoy (2015) düşük düzeyde tükenmişlik tespit etmişlerdir. Dalğar ve Tekşen (2014) çalışmalarında muhasebe meslek mensuplarında rol çelişkisi arttıkça tükenmişlik düzeylerinin arttığı ve kişisel başarı düzeylerinin azaldığını belirtmişlerdir. Yılmaz (2014) araştırmasında kişisel başarı ile işe bağlılık arasında pozitif, duygusal tükenme ile işe bağlılık arasında negatif yönlü ilişki olduğunu raporlamıştır. Deran ve Beller (2015) meslek mensuplarında tükenmişliğin üç alt boyutunda da yüksek seviyede tükenmişlik ölçmüşlerdir.

Çalışanların iş doyumunu ölçmek amacıyla yapılmış çalışmalar da vardır. Çetin vd. (2011) problem çözme becerilerinin oluşmasında örgütsel adalet algısının ve iş tatmin duygusunun önemli rolleri olduğunu ve örgütsel etkileşim adaletinin kişilerin problem çözme becerilerine hem doğrudan hem de çalışanların iş tatmin duygusunu artırarak dolaylı olarak katkılar sağladığını raporlamışlardır. Muhasebe meslek mensuplarının iş doyumunu araştıran Solmaz vd. (2013) çalışmalarında muhasebe meslek mensuplarının mesleki yetkinlik inançları ile iş doyumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çelik (2016) çalışmasında muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik, yaşam doyum ve iş yükü ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada duygusal tükenmişlik ile iş yükü, iş yükü ile yaşam doyum arasında negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca iş yükü ile tükenmişlik arasında pozitif ilişki bulunduğu raporlanmıştır. Kayıhan vd. (2015) çalışmalarında muhasebe meslek mensuplarının iş yaşamında strese neden olan faktörlerle iş tatmin düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Yazarlar içsel doyum düzeyi ile strese neden olan faktörler arasında ilişki olmadığını, dışsal doyum düzeyi ile teknolojik sorunlar, mesleki beklenti, standartlar ve denetim faktörleri arasında pozitif, etik ilkeler ve maddi sıkıntılar faktörleri arasındaki negatif ve genel tatmin düzeyi ile çevresel etkenler faktörü arasında pozitif ilişki raporlamışlardır. Köroğlu (2012) çalışmasında turist rehberlerinin iş doyumunu incelemiştir. Çalışmada rehberlerin içsel doyum düzeylerinin yüksek, dışsal doyum düzeylerinin ve genel doyum düzeylerinin ise orta seviyede olduğu, genel iş doyumunu en fazla etkileyen değişkenin içsel doyum olduğu raporlanmıştır. Çalışmada ayrıca rehberlerin en fazla işletme politikaları, sorumluluk ve sosyal hizmet ifadelerinden doyum sağladıkları belirtilmiştir. Günay ve Demiralay (2016) çalışmalarında muhasebe meslek mensuplarında iş stresi, tükenmişlik ve iş-aile yaşam dengesi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Taysı ve Canbaz (2017) çalışmalarında Minnesato İş Doyumu Ölçeği kullanarak İstanbul ilinde serbest muhasebeci mali müşavirlik ofislerinde çalışan yardımcı muhasebe elemanlarının iş doyum düzeyi ile demografik faktörler arasında doyum ilişkisini araştırmışlardır. Yalçın (2018) muhasebe meslek mensuplarında tükenmişliğin üç ölçeğinde de orta düzeyde tükenmişlik tespit etmiştir. Çalışmada meslek mensuplarının mesleki kariyerlerinde ilerledikçe duygusal tükenmişlik düzeylerinin azaldığı, ruhsat sahibi olmanın ve işletme sahipliğine yaklaşmanın iş doyumunu arttırdığı raporlanmıştır.

Eğitim alanında yapılan çalışmalar daha çok eğitim verenlere yoğunlaşmıştır. Öğrencilerde tükenmişliği araştıran çalışma sayısı azdır. Aypay (2011) çalışmasında ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için okul tükenmişliği ölçeği geliştirmiş ve geçerlilik ve güvenilirliğini test etmiştir. Yazar öğrencilere uyguladığı anket formundan elde ettiği karşılıklara faktör analizi uygulamış tükenmişlikle ilgili dört faktör belirlemiştir. Aypay ve Eryılmaz (2011) çalışmalarında lise öğrencileri için okul tükenmişliği ile öznel iyi oluş ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmada, öğrencilerin okula ilgisi ve aileden kaynaklanan tükenmişlik arttıkça, öznel iyi oluş düzeylerinin azaldığı raporlanmıştır. Cansever (2015) çalışmasında tıp eğitiminde tükenmişlik konusunu daha önce yapılan yayınlardan alıntılar yaparak aktarmış ve tükenmişliğin azaltılmasına yönelik öneriler sunmuştur. Çapulcuoğlu ve Gündüz (2013) çalışmalarında Maslach Tükenmişlik ölçeğini uygulamış ve stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik

yetkinlik ve anne-baba tutumları değişkenlerinin lise öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerini yordamadaki katkılarını incelemişlerdir. Gündüz vd. (2012) çalışmalarından üniversite öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerini incelemişlerdir. Çalışmada katılımcıların cinsiyet, sosyal destek, doğup-büyüdüğü yer, fakülte, sınıf seviyesi ve haftalık ders yükü değişkenlerine göre tükenmişlik düzeylerinin farklılaştığı raporlanmıştır.

2. Araştırmanın Metodolojisi

2.1. Amaç

Bu çalışma yoğun muhasebe eğitimi verilen Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya Uygulamalı Bilimler Fakültesi Muhasebe Bölümü öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerini ve aldıkları öğrenimden doyumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır.

2.2. Ana Kütle ve Örneklem

Araştırmanın ana kütlesi ve örnekleme Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya Uygulamalı Bilimler Fakültesi Muhasebe Bölümü öğrencileridir.

2.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışmanın Ülkemizde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin tümünü temsil yeteneğinin düşük olduğu söylenebilir. Ayrıca çalışmada yeterlilik ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçekler kullanılmasına rağmen, çalışmamız katılımcıların ifadeleri yanlış anlamasından kaynaklanan hataları barındırıyor olabilir. Diğer taraftan öğrencilerin aldığı eğitimdeki doyumunu ölçmek amacıyla Minnesota İş Doyum Ölçeği'nin kullanılmış olması eleştirilebilir. Çalışmada her ne kadar öğrencilik bir meslek veya iş olarak kabul edilmese de bu ölçeğin öğrencinin aldığı eğitimden doyumunu ölçmede yararlı olacağı değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.4. Ölçme Aracının Geliştirilmesi

Çalışmamızda birincil veri toplamak üzere katılımcıların Bölüm ve muhasebe hakkındaki genel tutumlarını ölçmeye yönelik genel tutum ölçeği, Minnesota İş Doyum Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcı 5'li Likert tipi ölçek ile hazırlanan ifadelerle ilgili tutumunu seçeneklerden birini işaretleyerek belirtmiştir.

2.5. Verilerin Toplanması

Anket çalışması 2019 yılı Haziran ayında öğrencilere anket formlarının dağıtılması ve daha sonra geri toplanması yöntemiyle yapılmıştır. Bu süreçte bazı öğrenciler anket formunu iade etmemiş, bazıları anketi cevaplamayı reddetmiştir. Sonuçta dağıtılan 520 anket formundan 334 adedi geri alınabilmiş ve 310 adedinin kullanılabilir olduğu görülmüştür. Böylece anket geri dönüş oranı % 51 olarak hesaplanmıştır.

3. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi SPSS 17 istatistik paket programında yapılmıştır. Çalışmada iki farklı tip 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. 1-5 şeklindeki ölçek sıfırdan başlamadığı ve 0-4 şeklindeki ölçek 5 ile bitmediği için katılımcıların cevaplarının değerlendirilmesinde Tablo 1'de yer alan aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayılarak puan aralıkları 0,80 olarak aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

$$\begin{aligned} \text{Puan Aralığı} &= (\text{En Yüksek Değer} - \text{En Düşük Değer}) / 5 \\ &= (5 - 1) / 5 = 0,80 \text{ ve } (4 - 0) / 5 = 0,80 \end{aligned}$$

Çalışmada katılımcıların genel tutum, tükenmişlik ve iş doyumunu ölçeklerinde yer alan ifadelere verdikleri karşılıkların ortalamalarının sınıfları itibarıyla farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü Anova

testi ile muhasebe eğitimi verilen bir ortaöğretim kurumundan mezun olup olmamaları, normal ya da ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibarıyla farklılaşıp farklılaşmadığı ise bağımsız gruplar t-testi (2-tiled) ile analiz edilmiştir.

Tablo 1: 5’li Likert Ölçeği Değerlendirme Aralıkları

Seçenek	Aralık (1 – 5)	Seçenek	Aralık (0 – 4)
Kesinlikle katılmıyorum / Hiç memnun değilim	1,00 - 1,80	Hiçbir zaman	0,00 - 0,80
Katılmıyorum / Memnun değilim	1,81 - 2,60	Çok nadir	0,81 - 1,60
Kararsızım / Kararsızım	2,61 - 3,40	Bazen	1,61 - 2,40
Katılıyorum / Memnunum	3,41 - 4,20	Çoğu zaman	2,41 - 3,20
Kesinlikle katılıyorum / Çok memnunum	4,21 - 5,00	Her Zaman	3,21 - 4,00

Bağımsız gruplar t testinde ve tek yönlü Anova analizinde grupların varsyanlarının eşitliğinin test edildiği Levene testinin sonuçlarının değerlendirilmesinde hipotezlerimiz;

H_0 : Katılımcıların grupları itibarıyla ilgili ifadeye verdikleri cevapların varyansları homojendir.

H_1 : Katılımcıların grupları itibarıyla ilgili ifadeye verdikleri cevapların varyansları homojen değildir.

Katılımcıların verdikleri cevapların ortalamalarının bulundukları gruplar itibarıyla farklı olup olmadığını test ettiğimiz bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü Anova analizinde hipotezlerimiz;

H_0 : Katılımcıların grupları itibarıyla ilgili ifadeye verdikleri cevapların ortalamaları farklılık göstermez.

H_1 : Katılımcıların grupları itibarıyla ilgili ifadeye verdikleri cevapların ortalamaları farklıdır.

3.1. Anketin Güvenilirliği

Çalışmada kullanılan Anket formunun güvenilirliği iç tutarlık katsayı (Cronbach alpha) değerleri hesaplanarak ölçülmüştür. Cronbach alfa katsayısı, ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının (homojenliğinin) bir ölçüsüdür (Özdamar, 1997: 493). Eğer ilgili ölçeğin alfa katsayısı yüksekse “bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu ya da tüm maddelerin o ölçüde birlikte çalıştığı” (Alpar, 2003: 381) şeklinde yorumlanır. Kalaycı (2006) ve Alpar (2003) Cronbach alfa katsayısı 0,80 ile 1,00 arası olan ölçeklerin yüksek derecede, 0,60 ile 0,80 arası olan ölçeklerin oldukça yüksek derecede, 0,40 ile 0,60 arası olan ölçeklerin düşük derecede güvenilir ölçekler olduğunu ve 0,00 ile 0,40 arasındaki ölçeklerin ise güvenilir olmadığını belirtmişlerdir.

Çalışmada kullanılan ölçekler için alfa katsayıları; Genel Tutum Ölçeği’nin tamamı için 0,532, Minnesota İş Doyum Ölçeği’nin tamamı için 0,872; Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin tamamı için 0,751; Minesota İş Doyum Ölçeği’nin alt ölçekleri, İçsel İş Doyum için 0,805 ve Dışsal İş Doyumu için 0,752; Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin alt ölçekleri Duygusal Tükenme için 0,741, Duyarsızlaşma için 0,751 ve Kişisel Başarı için 0,673 olarak hesaplanmıştır. Buna göre Minnesota İş Doyum Ölçeği yüksek derecede güvenilir; Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin tamamı ve her iki ölçeğin tüm alt ölçeklerinin oldukça güvenilir ölçekler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan çalışmada katılımcıların genel tutumlarını ölçmek amacıyla tarafımızdan oluşturulan ölçeğin güvenilirliği düşüktür.

3.2. Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde, anket uygulamasından elde edilen verilerden yararlanılarak katılımcıların demografik özellikleri, genel tutumları, tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri ortaya konmuştur.

3.2.1. Demografik Özellikler

Anket formunda katılımcıların eğitim gördüğü sınıfları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları, cinsiyetleri ve muhasebe eğitimi veren bir ortaöğretim programından mezun olup olmadıkları araştırılmıştır. Çalışma esnasında sınıfları itibarıyla Muhasebe Bölümü'nde kayıtlı öğrenci sayıları ve oranları ile katılımcıların sayıları ve oranları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Öğrenci ve Katılımcı Sayıları ile Oranları

Sınıf	Öğrenci	%	Katılımcı	%
1	127	21	73	24
2	170	28	81	26
3	122	20	68	22
4	194	32	88	28
Toplam	613	100	310	100

Tablo 2'den de görüleceği üzere Muhasebe Bölümü'nde kayıtlı öğrenciler ve katılımcıların sınıfları itibarıyla dengeli şekilde dağıldıkları söylenebilir. Katılımcıların % 55'i normal öğretim öğrencisi, % 55'i erkek ve % 56'sı muhasebe eğitimi veren bir ortaöğretim programından mezun katılımcılardan oluşmaktadır.

3.2.2. Genel Tutum Analizi

Katılımcıların mevcut durumları ve gelecek beklentilerini araştırmak amacıyla kullandığımız Genel Tutum Ölçeği tarafımızdan geliştirilmiştir. Ölçekte 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılar ölçekteki ifadelerle ilişkin tutumlarını 1 kesinlikle katılmıyorum, 2 katılmıyorum, 3 kararsızım, 4 katılıyorum ve 5 kesinlikle katılıyorum şeklinde belirtmişlerdir. Katılımcıların söz konusu ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalama ve standart sapmaları Tablo 3'te sunulmuştur.

Genel tutumlara ilişkin ifadelerin ortalamalarından katılımcıların muhasebe meslek mensubu olmanın zor olduğunu düşündükleri, buna rağmen mezuniyet sonrası stajlarını hemen başlatacakları, gelecek 10 yılda belge sahibi olarak kendi büroları veya başka bir işyerinde çalışma konusunda katılım yönünde tutum belirttikleri görülmektedir. Diğer taraftan katılımcılar gelecek 10 yılda bağımsız denetçi, müfettiş benzeri devlet memuru ve öğretmen / akademisyen olma konusunda kararsızlık yönünde tutum belirtmişlerdir.

Tablo 3: Genel Tutum Ölçeği Ortalama ve Standart Sapmaları

İfade	Ort.	S.S.
A3. Muhasebe meslek elemanı olmak zor bir iş	3,82	1,13
A2. Mezuniyet sonrası stajımı hemen başlatacağım	3,70	1,18
A1. Muhasebe meslek mensubu olmayı istiyorum	3,69	1,18
A5. Gelecek 10 yılda belge sahibi olarak bir işyerinde çalışıyor olacağım	3,69	1,19
A7. Gelecek 10 yılda kendi büromun sahibi olacağım	3,30	1,20
A4. Bu bölüme geldiğime memnunum	3,23	1,15
A11. Gelecek 10 yılda müfettiş benzeri devlet memuru olacağım	3,00	1,22
A10. Gelecek 10 yılda bağımsız denetçi olacağım	2,85	1,11
A8. Gelecek 10 yılda belge sahibi olarak başkasının bürosunda olacağım	2,75	1,12
A13. Gelecek 10 yılda öğretmen/akademisyen olacağım	2,70	1,24
A9. Gelecek 10 yılda belge sahibi olmadan başkasının bürosunda olacağım	2,34	1,13
A6. Gelecek 10 yılda belge sahibi olmadan bir işyerinde çalışıyor olacağım	2,33	1,22
A12. Gelecek 10 yılda muhasebe hayatımda olmayacak	2,26	1,24

Katılımcıların “A12. Gelecek 10 yılda muhasebe hayatımda olmayacak” ifadesine verdikleri karşılıkların ortalaması katılmıyorum şeklindedir. Bu ifadeye verilen karşılıkların ortalamasının 2,26 olması dikkate değerdir. Diğer taraftan “A4 Bu bölüme geldiğime memnunum” ifadesine verilen karşılıkların ortalaması (3,23) öğrencilerin bu konuda kararsız olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte anket formunda yer alan bir başka soruda okuduğu bölümden memnun olan öğrencilerin oranı % 66 olarak bulunmuştur. Sonuçta katılımcıların muhasebeden pek hoşlanmasalar da muhasebe meslek mensubu olmanın gelecekleri açısından önemli olduğunun farkında oldukları söylenebilir.

3.2.2.1. Katılımcıların Genel Tutumlarıyla İlgili Verdikleri Karşılıkların Bulundukları Gruplar İtibariyle Farklılığının Analizleri

Çalışmada katılımcıların genel tutumlarıyla ilgili verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılığının analizi tek yönlü Anova, mezun oldukları ortaöğretim programları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibariyle farklılığının analizleri ise bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır.

3.2.2.1.1. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Sınıflar İtibariyle Genel Tutum Fark Analizi

Çalışmada katılımcıların genel tutumlarıyla ilgili ifadelerine verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıf itibariyle farklılık gösterip göstermediğini analiz ettiğimiz tek yönlü Anova testinde öncelikle Levene testi uygulanmıştır. Bu testte A6 dışındaki tüm ifadelerin p değerleri 0,05’ten büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilerek varyansların homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Böylece bu ifadeler için varyans analizinin temel varsayımının sağlandığı kabul edilmiştir.

Yapılan Tukey testi sonrasında elde edilen sonuçlara göre; A2, A6 ve A10 değişkenlerine verilen cevapların ortalamalarında katılımcıların bulundukları gruplara göre farklılık tespit edilmiştir. Ancak A6 değişkeni varyans analizinin temel varsayımını sağlayamadığından değerlendirme dışı bırakılmıştır. A2 ve A10 ifadelerine ilişkin bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

“A2. Mezuniyet sonrası stajımı hemen başlatacağım” ifadesinde, birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Buna göre birinci sınıf öğrencileri dördüncü sınıf öğrencilerine göre mezuniyet sonrasında stajını hemen başlatma konusunda daha isteklidirler. İki grup arasındaki fark 0,51’dir.

“A10. Gelecek 10 yılda bağımsız denetçi olacağım” ifadesinde birinci ve ikinci sınıf öğrencileri ile birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre birinci sınıf öğrencileri bağımsız denetçi olma konusunda ikinci ve dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha isteklidirler. Birinci ve ikinci sınıf öğrencileri arasındaki ortalama farkı 0,49 ve birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasındaki ortalama farkı ise 0,50’dir.

Tablo 4: Genel Durum Katılımcıların Bulunduğu Sınıf Fark Analizi

İfade	Sınıf	n	Ort.	SS.	Levene	p	Hipotez
A2. Mezuniyet sonrası stajımı hemen başlatacağım	1	73	3,96	1,02	,010	,019	H_1 Kabul
	2	80	3,85	1,06			
	3	68	3,54	1,33			
	4	88	3,45	1,22			
A10. Gelecek 10 yılda bağımsız denetçi olacağım	1	70	3,20	0,97	,087	,017	H_1 Kabul
	2	78	2,69	1,10			
	3	68	2,87	1,11			
	4	88	2,70	1,17			

Burada ortaya çıkan farklardan son sınıf öğrencilerinin serbest muhasebeci mali müşavirlik ve bağımsız denetçilik belgelerini almanın zorluğunun farkında oldukları ve bu konuda kötümser olduklarını söylemek mümkündür. Bu sonuçta son sınıf müfredatının ağırlıklı olarak muhasebe ve denetim standartlarından oluşmasının payı olabilir.

3.2.2.1.2. Katılımcıların Mezun Oldukları Ortaöğretim Programları İtibariyle Genel Tutum Analizi

Katılımcıların % 56'sı muhasebe eğitimi veren bir ortaöğretim programı mezunudur. Muhasebe eğitimi veren ve diğer program mezunu katılımcıların verdikleri karşılıkların analizinde öncelikle varyansların homojenliği test edilmiştir. Bu amaçla her bir ifade için Levene testi sütununda yer alan p (sig) değerleri incelenmiştir. Bu değerlendirmede ilgili değişken için p değeri 0,05'ten küçük olduğunda H_0 hipotezi reddedilecektir. H_0 hipotezinin reddedilmesi durumunda bağımsız gruplar t testi ikinci satırda yer alan p değerine göre kabul veya reddedilecektir (Sipahi vd., 2010: 123). Tablo 5'te muhasebe eğitimi veren ortaöğretim programlarından ve diğer programlardan mezun olan katılımcıların genel tutumunu araştıran ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamalarının farklılığına ilişkin yaptığımız bağımsız gruplar t testi (2-tiled) sonuçları sunulmuştur.

Tablo 5: Katılımcıların Mezun Oldukları Ortaöğretim Programları İtibariyle Genel Durum Fark Analizi

İfade	1- Muhasebe Eğitimi Veren Program	n	Ort.	S.S.	Levene	P	Hipotez
	2- Diğer Program						
A1. Muhasebe meslek mensubu olmayı istiyorum	1	174	3,93	1,10	0,138	0,000	H_1 Kabul
	2	135	3,39	1,20			
A4. Bu bölüme geldiğime memnunum	1	173	3,36	1,14	0,272	0,017	H_1 Kabul
	2	136	3,05	1,13			

Yapılan analizde, A10 hariç, ifadelerin tamamı için Levene testi p değerleri 0,05'ten büyük olduğu için H_0 kabul edilerek varyansların homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre A1 ve A4 haricindeki tüm ifadeler için H_0 hipotezi kabul edilerek grupların bu ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan bağımsız gruplar t testi birinci satırında yer alan sonuçlara göre "A1. Muhasebe meslek mensubu olmayı istiyorum" ve "A4. Bu bölüme geldiğime memnunum" ifadeleri için H_1 hipotezi kabul edilmiş ve gruplar arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. A1 ve A4 ifadelerinde muhasebe eğitimi veren ortaöğretim kurumları mezunlarının ortalama değerleri daha yüksektir. A1 ifadesine muhasebe eğitimi veren ortaöğretim kurumları mezunları katılım, diğer okullar mezunları kararsızlık yönünde tutum belirtmişlerdir. A4 ifadesine her iki grup da kararsız tutum belirtmişlerdir.

3.2.2.1.3. Katılımcıların Normal veya İkinci Öğretim Öğrencisi Olmaları İtibariyle Genel Tutum Analizi

Genel Tutum Ölçeği'ne verilen karşılıkların ortalamalarının, katılımcıların normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmalarına göre farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi ile yapılmıştır. Levene analizinde A5 ve A9 ifadeleri hariç, ifadelerin tamamı için varyansların homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre bu ölçekte yer alan ifadelerin tümü için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Böylece bu ifadelerle normal ve ikinci öğretim öğrencilerinin verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.2.1.4. Katılımcıların Cinsiyetleri İtibariyle Genel Tutum Analizi

Katılımcıların Genel Tutum Ölçeği'ne verdikleri karşılıkların ortalamalarının cinsiyetlerine göre farklılığının analizinden elde edilen sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur. Yapılan Levene testinde A5

ve A13 ifadeleri hariç, ifadelerin tamamı için H_0 hipotezi kabul edilerek varyansların homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre bu ölçekte yer alan ifadelerden, A7 hariç, tümü için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Böylece bu ifadelere erkek ve kadın öğrencilerinin verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan gruplar arasında anlamlı fark bulunan “A7. Gelecekte kendi büromun sahibi olacağım” ifadesinde ise erkeklerin katılım, kadınların ise kararsızlık yönünde tutum belirttikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 6: Genel Durum Cinsiyet Analizi

İfade	1- Kadın 2- Erkek	n	Ort.	S.S.	Levene	p	Hipotez
A7. Gelecek 10 yılda kendi büromun sahibi olacağım	1 2	139 169	3,14 3,43	1,20 1,19	,401	,032	H_1 Kabul

3.2.3. Tükenmişlik Düzeyleri

Çalışmada kullanılan Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nde yer alan ifadelere katılımcılar 0 hiçbir zaman, 1 çok nadir, 2 bazen, 3 çoğu zaman ve 4 her zaman şeklinde tutum belirtmişlerdir. Alt ölçeklerine göre tükenmişlik düzeylerinin hesaplanma şekilleri ve hesaplanan tükenmişlik düzeyleri Tablo 7’de sunulmuştur. Duygusal tükenme alt ölçeğinde alınabilecek en yüksek puan, ölçekte bulunan dokuz ifade ile her bir ifadeye verilebilecek en yüksek puan olan dört sayısı çarpılarak 36 olarak hesaplanmıştır. Aynı şekilde duyarsızlaşma alt ölçeği için 20 ve kişisel başarı alt ölçeği için 32 değerleri bulunmuştur. Daha sonra düşük, orta ve yüksek şeklinde üç düzey olduğundan en yüksek puanlar üçe bölünerek üçlü bir derecelendirme elde edilmiştir. Kişisel başarı için elde edilen puanlar, ifadelerin özelliğinden dolayı, ters olarak değerlendirilmiştir. Böylece katılımcılarda duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt ölçeklerinde orta düzeyde tükenmişlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7: Maslach Tükenmişlik Alt Ölçek Ortalama ve Düzeyleri

	Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı
En yüksek puan	9 x 4 = 36	5 x 4 = 20	8 x 4 = 32
Düzye sayısı	3	3	3
Düşük	0 - 12	0 - 6,67	21,39 ve üstü
Orta	13 - 24	6,68 - 13,36	10,69 - 21,38
Yüksek	25 ve üstü	13,37 ve üstü	0 - 10,68
Ortalama	18,53	7,37	17,22
Standart Sapma	6,39	4,71	5,31
Tespit edilen düzey	Orta	Orta	Orta

3.2.3.1. Duygusal Tükenme Alt Ölçeği

Katılımcıların duygusal tükenme alt ölçeğindeki dokuz ifadeye verdikleri cevapların ortalama ve standart sapmaları Tablo 8’de sunulmuştur. Katılımcıların duygusal tükenme alt ölçeğinde yer alan ifadeler verilen cevapların ortalamaları 1,57 ile 2,71; standart sapmaları 1,11 ile 1,46 arasındadır. Hesaplanan ortalamalara göre katılımcılar, çoğu zaman günün sonunda kendilerini ruhen tükenmiş hissettiklerini ve okulun kendilerini tükettiğini hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte katılımcılar bazen eğitimden duygusal olarak uzaklaştıklarını, bu işi bir daha gün daha kaldıramayacaklarını, okulun kendilerini kısıtladığını, okulda güçlerinin üstünde çalıştıklarını, insanlarla çalışmanın kendilerinde çok fazla strese neden olduğunu ve yolun sonuna geldiklerini hissettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar ayrıca çok nadir olarak bütün gün insanlarla çalışmaktan gerginlik duyduklarını ortaya koymuşlardır. Burada elde edilen sonuçların Tablo 7’de sunulan duygusal tükenme ölçeğinde orta düzeyde tespit edilen tükenmişlik sonucuyla tutarlı olduğunu düşünmekteyiz.

Tablo 8: Duygusal Tükenme Alt Ölçeği Ortalama ve Standart Sapmaları

İfade	Ort.	S.S.
C2. Günün sonunda kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum	2,71	1,11
C8. Bu okulun beni tükettiğini hissediyorum	2,62	1,30
C1. Kendimi aldığım eğitimden duygusal olarak uzaklaşmış hissediyorum	2,08	1,20
C20.Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum	1,93	1,46
C13. Okulun beni kısıtladığını hissediyorum.	1,91	1,29
C3. Sabah kalktığımda bu işi bir gün daha kaldıramayacağımı hissediyorum	1,88	1,20
C14. Okulda gücümün üstünde çalıştığımı hissediyorum	1,88	1,26
C16. Doğrudan insanlarla çalışmak bende çok fazla strese neden oluyor	1,81	1,20
C6. Bütün gün insanlarla birlikte çalışmaktan gerginlik duyuyorum.	1,57	1,24

3.2.3.1.1. Katılımcıların Duygusal Tükenme Ölçeğine Verdikleri Karşılıkların Bulundukları Gruplar İtibariyle Farklılığının Analizleri

Çalışmada katılımcıların duygusal tükenme alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılığının analizi tek yönlü Anova; mezun oldukları ortaöğretim programları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibariyle farklılığının analizleri ise bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır.

3.2.3.1.1.1. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Sınıfları İtibariyle Duygusal Tükenme Fark Analizi

Çalışmada katılımcıların duygusal tükenme alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflar itibariyle farklılık gösterip göstermediğini analiz ettiğimiz tek yönlü Anova testinde elde edilen sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Levene testinde C8 dışındaki tüm değişkenler için H_0 hipotezi kabul edilerek varyansların homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Böylece bu değişkenler için varyans analizinin temel varsayımının sağlandığı kabul edilmiştir.

Tablo 9: Duygusal Tükenme Bulunduğu Sınıf analizi

İfade	Sınıf	n	Ort.	S.S.	Levene	p	Hipotez
	1	72	1,43	1,32			
C14. Okulda gücümün üstünde çalıştığımı hissediyorum	2	79	2,01	1,20	,353	,008	H_1 Kabul
	3	66	2,03	1,23			
	4	88	2,00	1,21			

Yapılan Tukey testi sonrasında elde edilen sonuçlara göre; “C14. Okulda gücümün üstünde çalıştığımı hissediyorum” ifadesinde, birinci sınıf öğrencileri ile ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek oranda gücünün üstünde çalıştığını ifade etmektedirler. Birinci sınıf öğrencilerinin verdiği karşılıkların ortalaması ikinci sınıf öğrencilerinin 0,58, üçüncü sınıf öğrencilerinin 0,60 ve dördüncü sınıf öğrencilerinin 0,57 puan altındadır. Elde edilen sonuçlara göre birinci sınıf öğrencilerinin üst sınıflardaki öğrencilere göre daha az zorlandıklarını ifade ettikleri söylenebilir.

3.2.3.1.1.2. Katılımcıların Mezun Oldukları Ortaöğretim Programları İtibariyle Duygusal Tükenme Fark Analizi

Katılımcıların duygusal tükenme alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının mezun oldukları ortaöğretim programına göre farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır. Levene testi sonucunda bu ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Diğer taraftan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekte yer alan ifadelerin tamamı için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Böylece duygusal tükenme alt ölçeğinde yer alan ifadelerle muhasebe eğitimi veren ortaöğretim programları ve diğer programlardan mezun katılımcıların verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.1.1.3. Katılımcıların Normal veya İkinci Öğretim Öğrencisi Olmaları İtibariyle Duygusal Tükenme Fark Analizi

Katılımcıların duygusal tükenme alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının normal ve ikinci öğretim öğrencisi olmaları itibariyle farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır. Levene testi sonucunda bu ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Diğer taraftan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekte yer alan ifadelerin tamamı için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Böylece duygusal tükenme alt ölçeğinde yer alan bu ifadelerle normal ve ikinci öğretim öğrencisi katılımcıların verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.1.1.4. Katılımcıların Cinsiyetleri İtibariyle Duygusal Tükenme Fark Analizi

Katılımcıların duygusal tükenme alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının katılımcıların cinsiyetleri itibariyle farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır. Levene testi sonucunda bu ölçekte yer alan C2 ve C14 dışındaki ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Diğer taraftan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekte yer alan ifadelerin tamamı için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Böylece duygusal tükenme alt ölçeğinde yer alan bu ifadelerle kadın ve erkek katılımcıların verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.2. Duyarsızlaşma Alt Ölçeği

Katılımcıların duyarsızlaşma alt ölçeğinde yer alan beş ifadeye verdikleri karşılıkların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: Duyarsızlaşma Alt Ölçeği Ortalama ve Standart Sapmaları

İfade	Ort.	S.S.
C11. Bu eğitimin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum.	1,72	1,42
C10. Bu okula başladığımdan beri insanlara karşı katılaştığımı hissediyorum	1,71	1,38
C15. Diğer öğrencilerin başına gelenler gerçekten umurunda değil	1,67	1,42
C5. Eğitim gereği karşılaştığım bazılarını sanki insan değilmiş gibi davranıyorum	1,17	1,34
C22. Arkadaşlarımdan bazı problemleri için beni suçladıklarını hissediyorum	1,08	1,31

Katılımcıların duyarsızlaşma alt ölçeğinde yer alan ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamaları 1,72 ile 1,08; standart sapmaları ise 1,31 ile 1,42 arasındadır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda katılımcıların bazen okula başladığından beri insanlara karşı katılaştığını, aldığı eğitimin giderek kendisini katılaştırmaktan korktuğunu ve diğer öğrencilerin başına gelenlerin umurunda olmadığını hissettikleri görülmektedir. Diğer taraftan çok nadir olarak eğitim sırasında karşılaştığı bazılarını insan değilmiş gibi davrandıklarını ve arkadaşlarının bazı problemlerinde kendilerini suçladıklarını hissettiklerini belirtmişlerdir. Burada elde edilen sonuçların duyarsızlaşma alt ölçeğinde orta düzeyde tespit edilen tükenmişlik sonucuyla tutarlı olduğu söylenebilir.

3.2.3.2.1. Katılımcıların Duyarsızlaşma Ölçeğine Verdikleri Karşılıkların Bulundukları Gruplar İtibariyle Fark Analizleri

Çalışmada katılımcıların duyarsızlaşma alt ölçeğine verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılığı tek yönlü Anova ile mezun oldukları ortaöğretim programları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibariyle farklılığının analizi ise bağımsız gruplar t testi (2-tiled) analiz edilmiştir.

3.2.3.2.1.1. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Sınıflar İtibariyle Duyarsızlaşma Fark Analizi

Çalışmada katılımcıların duyarsızlaşma alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflar itibariyle farklılık gösterip göstermediğini analiz ettiğimiz tek yönlü Anova testinde öncelikle Levene testi uygulanmıştır. Levene testinde C.22 dışındaki tüm ifadelerde H_0 hipotezi kabul edilerek varyans analizinin temel varsayımının sağlandığı kabul edilmiştir. Tukey testi sonucunda ise katılımcıların duyarsızlaşma alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının bulundukları sınıflara göre farklı olmadığı ortaya çıkmıştır.

3.2.3.2.1.2. Katılımcıların Mezun Oldukları Ortaöğretim Programları İtibariyle Duyarsızlaşma Fark Analizi

Katılımcıların duyarsızlaşma alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamalarının mezun oldukları ortaöğretim programına göre farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) aracılığıyla yapılmıştır. Levene testi sonucunda bu ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu ve bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre de muhasebe eğitimi veren ve diğer programlardan mezun katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.2.1.3. Katılımcıların Normal veya İkinci Öğretim Öğrencisi Olmaları İtibariyle Duyarsızlaşma Fark Analizi

Normal ve ikinci öğretim öğrencilerinin duyarsızlaşma alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının fark analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır. Levene testi sonucunda, C15 dışında, bu ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre normal ve ikinci öğretim öğrencisi katılımcıların bu alt ölçekte yer alan ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.2.1.4. Katılımcıların Cinsiyetleri İtibariyle Duyarsızlaşma Fark Analizi

Kadın ve erkek katılımcıların duyarsızlaşma alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının fark analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) aracılığıyla yapılmıştır. Levene testi sonucunda bu ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu ve bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre kadın ve erkek katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.3. Kişisel Başarı Alt Ölçeği

Katılımcıların sekiz ifadeden oluşan kişisel başarı alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalama ve standart sapmaları Tablo 11'de sunulmuştur. Bu ölçekteki ifadelerle verilen karşılıkların ortalamalarının yüksek olması olumlu olarak değerlendirilir. Kişisel başarı alt ölçeğine verilen cevapların ortalamalarından katılımcıların çoğu zaman eğitim gereği karşılaştıkları insanların ne hissettiklerini anlayabildikleri, onların sorunlarına en uygun çözüm yollarını buldukları ve okulda arkadaş ve hocalarıyla yakından ilgilendiklerinde kendilerini canlanmış hissettikleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca katılımcılar bazen öğrenciliğinde duygusal sorunlara soğukkanlılıkla yaklaştıklarını, arkadaş ve

hocalarıyla kolaylıkla rahat bir ortam oluşturabildiklerini, aldıkları eğitimle diğer insanların yaşamlarını olumlu yönde etkilediklerini ve kendilerini çok enerjik hissettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar bu okulda kayda değer birçok başarı elde ettiklerini hiçbir zaman düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 11: Kişisel Başarı Alt Ölçeği Ortalama ve Standart Sapmaları

İfade	Ort.	S.S.
C4. Eğitim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiklerini anlayabilirim	2,61	1,05
C7. Eğitim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum.	2,53	1,03
C18. Okulda arkadaşlarım ve hocalarımla yakından ilgilenince kendimi canlanmış hissediyorum.	2,43	1,23
C21. Öğrenciliğimde duygusal sorunlara soğukkanlılıkla yaklaşırım.	2,14	1,27
C17. Okulda arkadaşlarım ve hocalarımla birlikte, kolaylıkla rahat bir ortam oluşturabiliyorum.	2,08	1,29
C9. Aldığım eğitimle diğer insanların yaşamlarını olumlu yönde etkilediğimi hissediyorum	2,05	1,15
C12. Kendimi çok enerjik hissediyorum	1,95	1,33
C19. Bu okulda kayda değer birçok başarı elde ettim.	1,52	1,23

3.2.3.3.1. Katılımcıların Kişisel Başarı Alt Ölçeğine Verdikleri Karşılıkların Bulundukları Gruplar İtibariyle Fark Analizleri

Çalışmada katılımcıların kişisel başarı alt ölçeğine verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılığı tek yönlü Anova ile, mezun oldukları ortaöğretim programları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibariyle farklılığının analizi ise bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır.

3.2.3.3.1.1. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Sınıflar İtibariyle Kişisel Başarı Fark Analizi

Katılımcıların kişisel başarı alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıf itibariyle farklılık gösterip göstermediğini analiz ettiğimiz tek yönlü Anova testinde elde edilen sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur. Yapılan Levene testinde kişisel başarı alt ölçeğinde yer alan tüm ifadeler için H_0 hipotezi kabul edilerek varyanslarının homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 12: Kişisel Başarı Öğrenim Gördüğü Sınıf Analizi

İfade	Sınıf	n	Ort.	S.S.	Levene	p	Hipotez
C4. Eğitim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiklerini anlayabilirim.	1	71	2,42	1,10	,213	,049	H_1 Kabul
	2	80	2,58	0,99			
	3	68	2,53	1,09			
	4	87	2,86	0,99			
C19. Bu okulda kayda değer birçok başarı elde ettim.	1	73	1,08	1,10	,119	,002	H_1 Kabul
	2	79	1,48	1,14			
	3	68	1,69	1,28			
	4	88	1,78	1,28			

Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; “C4. Eğitim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiklerini anlayabilirim.” ifadesinde, birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Dördüncü sınıf öğrencilerinden alınan karşılıkların ortalaması birinci sınıf öğrencilerinden alınan karşılıkların ortalamasından 0,44 puan daha fazladır. Böylece dördüncü sınıf öğrencileri

karşılaştıkları insanların hislerini anlayabilme konusunda daha başarılı olduklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan “C19. Bu okulda kayda değer birçok başarı elde ettim.” ifadesinde birinci sınıf öğrencileriyle üçüncü dördüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri birinci sınıf öğrencilerine göre okulda daha fazla başarı elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Gruplar arası ortalama farklarına baktığımızda ise birinci sınıf öğrencilerinin verdiği cevapların ortalamaları dördüncü sınıf öğrencilerinden 0,61 ve üçüncü sınıf öğrencilerinden 0,70 puan daha düşüktür. Burada ortaya çıkan farklardan üst sınıflardaki öğrencilerin birinci sınıf öğrencilerine göre kazandıkları tecrübe ve eğitimle insanları daha iyi anlayabildikleri ve başarı elde ettiklerini söylemek mümkündür.

3.2.3.3.1.2. Katılımcıların Mezun Oldukları Ortaöğretim Programları İtibariyle Kişisel Başarı Fark Analizi

Kişisel başarı alt ölçeğindeki ifadelerle verilen karşılıkların ortalamalarının katılımcıların mezun oldukları ortaöğretim programları itibariye farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır. Levene testi sonucunda, C9 dışında, bu ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekte yer alan ifadelerle verilen karşılıkların ortalamalarının katılımcıların mezun oldukları ortaöğretim programına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.3.1.3. Katılımcıların Normal veya İkinci Öğretim Öğrencisi Olmaları İtibariyle Kişisel Başarı Fark Analizi

Normal ve ikinci öğretim öğrencilerinin kişisel başarı alt ölçeğinde bulunan ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 13’te sunulmuştur. Levene testi sonucunda ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre, C21 ifadesi dışında, ölçekte yer alan ifadelerle verilen karşılıkların ortalamalarının, katılımcıların normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmalarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Gruplar arasında anlamlı fark tespit edilen “C21. Öğrenciliğimde duygusal sorunlara soğukkanlılıkla yaklaşırım” ifadesinde her iki grubun ortalaması da bazen şeklinde çıkmış olmasına rağmen, ikinci öğretim öğrencilerinden elde edilen ortalamanın daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 13: Normal İkinci Öğretim Öğrencileri Kişisel Başarı Fark Analizi

İfade	1- Normal Öğretim 2- İkinci Öğretim	n	Ort.	S.S.	Levene	p	Hipotez
C21. Öğrenciliğimde duygusal sorunlara soğukkanlılıkla yaklaşırım.	1	169	2,00	1,32	,252	,033	H ₁ Kabul
	2	140	2,31	1,18			

3.2.3.3.1.4. Katılımcıların Cinsiyetleri İtibariyle Kişisel Başarı Fark Analizi

Kişisel başarı alt ölçeğindeki ifadelerle verilen karşılıkların ortalamalarının katılımcıların cinsiyetleri itibariye farklılığının analizi bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır. Levene testi sonucunda ölçekte yer alan ifadelerin tamamının varyanslarının homojen olduğu ve bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre de ölçekte yer alan ifadelerle verilen karşılıkların ortalamalarının katılımcıların cinsiyetleri itibariyle farklılaşmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

3.2.4. İş Doyum Düzeyleri

Katılımcılar Minnesota İş Doyum Ölçeğindeki ifadelerle ilişkin tutumlarını 1 hiç memnun değilim, 2 memnun değilim, 3 kararsızım, 4 memnunum ve 5 çok memnunum şeklinde işaretlemişlerdir. Ölçekte içsel ve dışsal olarak adlandırılan iki alt ölçek yer almaktadır. Minnesota doyum ölçeği 20-100 arasında puan alan ve puan arttıkça iş doyumunun arttığını gösteren bir ölçektir. Puan değeri olarak 25

ve altı düşük iş doyumunu, 26- 74 orta iş doyumunu ve 75 ve üzeri ise yüksek iş doyumunu ifade etmektedir (Köroğlu, 2012: 281). Çalışmamızda katılımcılardan elde edilen genel iş doyum puanı 34,11, içsel iş doyum puanı 40,78 ve dışsal iş doyum puanı 27,43 olarak hesaplanmıştır. Buna göre katılımcıların iş doyumlarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.4.1. İçsel İş Doyum Alt Ölçeği

Katılımcıların içsel iş doyum alt ölçeğindeki 12 adet ifadeye verdikleri cevapların ortalama ve standart sapmaları Tablo 14’te sunulmuştur. Ortalamalar 3,83 ile 3,00; standart sapmalar ise 1,26 ile 1,05 arasındadır. Ankete verilen karşılıkların ortalamaları incelendiğinde; katılımcılar başarı hissi, sabit bir iş, saygınlık, kendi kararlarını ve yöntemlerini uygulama şansı ve başkaları için bir şeyler yapabilme imkânı sağlaması açısından memnuniyet ifade etmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar tek başına çalışma imkânı, vicdanına aykırı olmayan şeyleri yapabilme, kişilere emir verebilme şansı, kendisini her zaman memnun etme ve ara sıra değişik şeyler yapabilme imkânı açısından ise kararsızlık belirtmişlerdir.

Tablo 14: İçsel İş Doyum Alt Ölçeği Ortalama ve Standart Sapmaları

İfade	Ort.	S.S.
B20. Aldığım eğitimden yaptığım iş karşılığında duyduğum başarı hissi bakımından	3,83	1,06
B8. Aldığım eğitimden bana sabit bir iş sağlaması bakımından	3,60	1,12
B4. Aldığım eğitimden toplumda saygın bir kişi olma şansını vermesi bakımından	3,59	1,10
B15. Aldığım eğitimden kendi kararlarımı uygulama serbestliğini vermesi bakımından	3,53	1,09
B11. Aldığım eğitimden kendi yeteneklerimi kullanma şansı vermesi bakımından	3,50	1,15
B16. Aldığım eğitimden işimi yaparken kendi yöntemlerimi kullanabilme şansını vermesi bakımından	3,49	1,05
B9. Aldığım eğitimden başkaları için bir şeyler yapabilme olanağı vermesi bakımından	3,47	1,12
B2. Aldığım eğitimden tek başıma çalışma olanağı olması bakımından	3,40	1,10
B7. Aldığım eğitimden vicdanıma aykırı olmayan şeyler yapabilme şansı bakımından	3,33	1,24
B10. Aldığım eğitimden kişilere emir verme şansına sahip olma bakımından	3,03	1,26
B1. Aldığım eğitimden beni her zaman memnun etmesi bakımından	3,02	1,11
B3. Aldığım eğitimden ara sıra değişik şeyler yapabilme şansı bakımından	3,00	1,17

3.2.4.1.1. Katılımcıların İçsel İş Doyum Alt Ölçeğine Verdikleri Karşılıkların Bulundukları Gruplar İtibariyle Fark Analizleri

Katılımcıların içsel iş doyum alt ölçeğine verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılığı tek yönlü Anova ile, mezun oldukları ortaöğretim programları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibariyle farklılığının analizleri ise bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda katılımcıların içsel iş doyum alt ölçeğine verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflar, mezun oldukları ortaöğretim programları ve normal ve ikinci öğretim öğrencisi olmaları itibariyle farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu alt ölçeğe verilen karşılıkların ortalamalarında katılımcıların cinsiyetleri itibariyle anlamlı fark bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 15’te sunulmuştur. Buna göre “B8. Aldığım eğitimden bana sabit bir iş sağlaması bakımından” ifadesinde kadın katılımcıların ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte her iki grubun ortalamaları da çok memnunun şeklinde ortaya çıkmıştır.

Tablo 15: İçsel İş Doyum Cinsiyet Analizi

İfade	1- Kadın 2- Erkek	n	Ort.	S.S.	Levene	p	Hipotez
B8. Aldığım eğitimden bana sabit bir iş sağlaması bakımından	1	138	3,75	0,97	,001	,027	H ₁ Kabul
	2	168	3,48	1,21			

3.2.4.2. Dışsal İş Doyum Alt Ölçeği

Katılımcıların sekiz ifadede oluşan dışsal iş doyum alt ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevapların ortalama ve standart sapmaları Tablo 16’da sunulmuştur. Ortalamalar 3,59 ile 3,33; standart sapmalar ise 1,17 ile 1,00 arasındadır. Ankete verilen karşılıkların ortalamalarından katılımcıların takdir edilme, iş ile ilgili kararların uygulamaya konması ve terfi imkânı açısından memnuniyet belirtmişlerdir. Diğer taraftan çalışma şartları, iş arkadaşlarının birbirleriyle anlaşmaları, alacakları ücret, yöneticilerin idare tarzı ve karar verme yeteneği açısından ise kararsızlık ifade etmişlerdir.

Tablo 16: Dışsal İş Doyum Alt Ölçeği Ortalama ve Standart Sapmaları

İfade	Ort.	S.S.
B19. Aldığım eğitimden yaptığım iyi bir iş karşılığında takdir edilme bakımından	3,59	1,05
B12. Aldığım eğitimden iş ile ilgili kararların uygulanmaya konması bakımından	3,51	1,04
B14. Aldığım eğitimden iş içinde terfi olanağının olması bakımından	3,51	1,11
B17. Aldığım eğitimden çalışma şartları bakımından	3,40	1,07
B18. Aldığım eğitimden çalışma arkadaşlarının birbirleri ile anlaşmaları bakımından	3,37	1,07
B13. Aldığım eğitimden yaptığım iş karşılığında aldığım ücret bakımından	3,36	1,17
B5. Aldığım eğitimden yöneticimin ekibindeki kişileri idare tarzı bakımından	3,36	1,03
B6. Aldığım eğitimden yöneticimin karar vermedeki yeteneği bakımından	3,33	1,00

3.2.4.2.1. Katılımcıların Dışsal İş Doyum Alt Ölçeğine Verdikleri Karşılıkların Bulundukları Gruplar İtibariyle Fark Analizleri

Çalışmada katılımcıların dışsal iş doyum alt ölçeğine verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılığı tek yönlü Anova ile, mezun oldukları ortaöğretim programları, normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibariyle farklılığının analizleri ise bağımsız gruplar t testi (2-tiled) ile yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda katılımcıların dışsal iş doyum alt ölçeğine verdikleri karşılıkların ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıflar ve mezun oldukları ortaöğretim programları itibariyle farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu alt ölçeğe verilen karşılıkların ortalamalarında katılımcıların normal veya ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibariyle anlamlı fark bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 17 ve Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 17: Dışsal İş Doyum Normal İkinci Öğretim Analizi

İfade	1- Normal Öğretim 2- İkinci Öğretim	n	Ort.	S.S.	Levene	p	Hipotez
B12. Aldığım eğitimden iş ile ilgili kararların uygulanmaya konması bakımından	1	169	3,38	1,04	,281	,015	H ₁ Kabul
	2	135	3,67	1,01			

Dışsal iş doyum alt ölçeğinin “B12. Aldığım eğitimden iş ile ilgili kararların uygulanmaya konması bakımından” ifadesinde ikinci öğretim öğrencilerinden elde edilen karşılıkların ortalaması daha yüksektir. İkinci öğretim öğrencileri bu ifadeye memnuniyet belirtirken, normal öğretim öğrencileri bu konuda kararsızlık göstermişlerdir.

Tablo 18: Dışsal İş Doyum Cinsiyet Analizi

İfade	1- Kadın 2- Erkek	n	Ort.	S.S.	Levene	p	Hipotez
B5. Aldığım eğitimden yöneticimin ekibindeki kişileri idare tarzı bakımından	1	137	3,55	1,04	,306	,003	H ₁ Kabul
	2	170	3,20	1,00			
B6. Aldığım eğitimden yöneticimin karar vermedeki yeteneği bakımından	1	137	3,47	0,97	,828	,019	H ₁ Kabul
	2	170	3,21	1,00			

Dışsal iş doyum alt ölçeğinin “B5. Aldığım eğitimden yöneticimin ekibindeki kişileri idare tarzı bakımından” ve “B6. Aldığım eğitimden yöneticimin karar vermedeki yeteneği bakımından” ifadelerinde kadın katılımcılardan elde edilen karşılıkların ortalamaları daha yüksektir. Kadın katılımcılar her iki ifadeye de memnuniyet belirtirken, erkek katılımcılar bu konularda kararsızlık göstermişlerdir.

4. Tükenmişlik İş Doyumu İlişkisi

Tükenmişlik ile iş tatmini kesin çizgilerle ayrılamaz. Büyük olasılıkla işinden memnun olmayanın iş doyum düzeyi düşük; işinden tatmin olmayanın ise işini sevmesi zor olacaktır. Tükenmişlik kavramı ve iş tatmini arasında ayrıma bakıldığında iki kavram arasında negatif bir ilişki olduğu dikkati çeker (Akbulut, 2010; 56).

Çalışmamızda kullanılan Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve Minnesota İş Doyum Ölçeğindeki ifadeler verilen karşılıkların ortalamaları arasındaki korelasyon incelenmiştir. Bu amaçla Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Kalaycı (2006) iki değişken arasındaki Pearson korelasyon katsayısının 0,00-0,25 arası çok zayıf, 0,26-0,49 arası zayıf, 0,50-0,69 arası orta, 0,70-0,89 arası yüksek ve 0,90-1,00 arası çok yüksek olarak yorumlanacağını belirtmiştir. Çalışmamızda elde edilen sonuçlara göre tükenmişlik ile iş doyum arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde çok zayıf (-0,245) ve negatif bir ilişki saptanmıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmada muhasebe eğitimi alan lisans öğrencilerinin tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri ölçülmüş ve tükenmişlikle iş doyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla katılımcıların mevcut durum ve gelecekle ilgili genel tutumlarını, tükenmişlik ve iş doyum düzeylerini ölçmek üzere hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Cronbach alpha değerlerine göre, Minnesota İş Doyum Ölçeği yüksek derecede güvenilir; Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin tamamı ve her iki ölçeğin tüm alt ölçeklerinin oldukça güvenilir ölçeklerdir. Diğer taraftan katılımcıların genel tutumlarını ölçmek amacıyla tarafımızdan hazırlanan ölçeğin güvenilirliği düşüktür. Anket geri dönüş oranı yaklaşık % 51’dir. Katılımcıların % 55’i normal öğretim öğrencisi, % 55’i erkek ve % 56’sı muhasebe eğitimi veren bir ortaöğretim programından mezundur.

Tükenmişlik ölçeğinin alt ölçeklerinde orta düzeyde tükenmişlik ve iş doyum ölçeğinin alt ölçeklerinde orta düzeyde iş doyumunu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tükenmişlik ile iş doyum arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde çok zayıf (-0,245) ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Çalışmada katılımcıların ankette yer alan ifadeler verdikleri karşılıkların ortalamalarının sınıfları itibarıyla farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü anova testi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların ankette yer alan ifadeler verdikleri karşılıkların ortalamalarının muhasebe eğitimi verilen bir ortaöğretim kurumundan mezun olup olmamaları, normal ya da ikinci öğretim öğrencisi olmaları ve cinsiyetleri itibarıyla farklılaşıp farklılaşmadığı ise bağımsız gruplar t-testi (2-tiled) testi ile analiz edilmiştir.

Genel tutumlara ilişkin ifadelerin ortalamalarına göre katılımcılar muhasebe meslek mensubu olmanın zor olduğunu düşündükleri, buna rağmen mezuniyet sonrası stajlarını hemen başlatacakları ve gelecek 10 yılda belge sahibi olarak kendi büroları veya başka bir işyerinde çalışma konusunda katılım

yönünde tutum belirtmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar gelecek 10 yılda bağımsız denetçi, müfettiş, öğretmen veya akademisyen olma konusunda kararsızlık yönünde tutum belirtmişlerdir. Son sınıf öğrencilerinin muhasebeci ve denetçi olmanın zorluğunun farkında oldukları ve bu konuda kötümser olduklarını söylemek mümkündür. Muhasebe eğitimi veren ortaöğretim programlarından mezun katılımcıların bölümden daha fazla memnun oldukları ve muhasebeci olmayı daha çok istedikleri görülmektedir. Erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre kendi bürolarının sahibi olmayı daha çok istemektedirler.

Duygusal tükenme alt ölçeğinden elde edilen ortalamalara göre, katılımcılar çoğu zaman günün sonunda kendilerini ruhen tükenmiş hissettiklerini ve okulun kendilerini tükettiğini hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte katılımcılar bazen eğitimden duygusal olarak uzaklaştıklarını, bu işi bir daha gün daha kaldıramayacaklarını, okulun kendilerini kısıtladığını, okulda güçlerinin üstünde çalıştıklarını, insanlarla çalışmanın kendilerinde çok fazla strese neden olduğunu ve yolun sonuna geldiklerini hissettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar çok nadir olarak bütün gün insanlarla çalışmaktan gerginlik duyduklarını ortaya koymuşlardır. Birinci sınıf öğrencileri üst sınıflardaki öğrencilere göre daha az zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Duyarsızlaşma alt ölçeğinden elde edilen ortalamalara göre katılımcılar bazen okula başladığından beri insanlara karşı katılaştığını, aldığı eğitimin giderek kendisini katılaştırmasından korktuğunu ve diğer öğrencilerin başına gelenlerin umurunda olmadığını hissettikleri ifade etmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar çok nadir olarak eğitim sırasında karşılaştığı bazılarına insan değilmiş gibi davrandıklarını ve arkadaşlarının bazı problemlerinde kendilerini suçladıklarını hissettiklerini belirtmişlerdir.

Kişisel başarı alt ölçeğine verilen cevapların ortalamalarına göre katılımcılar çoğu zaman eğitim gereği karşılaştıkları insanların ne hissettiklerini anlayabildiklerini, onların sorunlarına en uygun çözüm yollarını buldukları ve okulda arkadaş ve hocalarıyla yakından ilgilendiklerinde kendilerini canlanmış hissettikleri belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar bazen öğrenciliğinde duygusal sorunlara soğukkanlılıkla yaklaştıklarını, arkadaş ve hocalarıyla kolaylıkla rahat bir ortam oluşturabildiklerini, aldıkları eğitimle diğer insanların yaşamlarını olumlu yönde etkilediklerini ve kendilerini çok enerjik hissettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar bu okulda kayda değer birçok başarı elde ettiklerini hiçbir zaman düşünmediklerini belirtmişlerdir. Son sınıf öğrencileri karşılaştıkları insanların hislerini anlayabilme konusunda daha başarılı olduklarını ifade etmişlerdir. Üst sınıflardaki öğrencilerin birinci sınıf öğrencilerine göre kazandıkları tecrübe ve eğitim sayesinde insanları daha iyi anlayabildikleri ve başarı elde ettikleri söylenebilir. Diğer taraftan ikinci öğretim öğrencileri duygusal sorunlara soğukkanlılıkla yaklaşma konusunda kendilerini daha başarılı görmektedirler.

Katılımcıların içsel ve dışsal iş doyum düzeyleri orta düzededir. İçsel iş doyum konusunda katılımcılar başarı hissi, sabit bir iş, saygınlık, kendi kararlarını ve yöntemlerini uygulama şansı ve başkaları için bir şeyler yapabilme imkânı sağlaması açısından memnuniyet ifade etmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar tek başına çalışma imkânı, vicdanına aykırı olmayan şeyleri yapabilme, kişilere emir verebilme şansı, kendisini her zaman memnun etme ve ara sıra değişik şeyler yapabilme imkânı açısından ise kararsızlık belirtmişlerdir. Kadın katılımcılar aldıkları eğitimin kendilerine sabit bir iş sağlamasından daha fazla memnundurlar.

Dışsal iş doyum konusunda ise katılımcılar takdir edilme, iş ile ilgili kararların uygulamaya konması ve terfi imkânı açısından memnuniyet belirtmişlerdir. Diğer taraftan katılımcılar çalışma şartları, iş arkadaşlarının birbirleriyle anlaşmaları, alacakları ücret, yöneticilerin idare tarzı ve karar verme yeteneği açısından ise kararsızlık ifade etmişlerdir. Kadın katılımcılar yöneticilerinin karar verme yeteneği ve kişileri yönetme tarzı konusunda daha yüksek oranda memnuniyet belirtmişlerdir.

Eğitim sistemimizde, özelde muhasebe eğitiminde, yaşanan sorunların tespiti, çözüm önerilerinin ortaya konması ve uygulanması pek çok problemin çözümüne yardımcı olacaktır.

Çalışmanın bu amaca hizmet etmesini umuyoruz. Diğer taraftan sadece bir bölümde uygulanmış olması bu çalışmanın bir kısıtıdır. Sonraki çalışmalarda muhasebe eğitimi ilgilendiren bu konunun daha kapsamlı şekilde çalışılmasının yararlı olacağı kuşkusuzdur.

KAYNAKÇA

- Akbulut, N.Ç. (2010). *Tükenmişlik sendromu ve iş tatmini arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Alpar, Reha. (2003). *Uygulamalı çok değişkenli istatistik yöntemlere giriş I*. Nobel, Ankara.
- Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2008). “Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ örneği)”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69-96.
- Arı, G.S. ve Bal, E.Ç. (2008). “Tükenmişlik kavramı: birey ve örgütler açısından önemi”, *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.
- Aybas, M., Elmas, S. ve DüNDAR, G. (2013). “İş güvencesizliğinin tükenmişliğe etkisinde istihdam edilebilirliğin düzenleyici rolü”, *21.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 77-82.
- Aypay, A. (2011). “İlköğretim II. kademe öğrencileri için okul tükenmişliği ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 511-527.
- Aypay, A. ve Eryılmaz, A. (2011). “Relationships of High School Student’ Subjective Well-Being and School Burnout, International”, *Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 181-199.
- Cansever, Z. (2015). “Tıp Eğitiminde Tükenmişlik”, *ODÜ Tıp Dergisi*, 39-43.
- Çapulcuoğlu, U. ve Gündüz, B. (2013). “Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları”, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 201-218.
- Çelik, M. (2016). “Tükenmişlik yaşam doyumu ve iş yükü ilişkisi: Denizli’de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları üzerinde bir araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(21), 1139-1152.
- Çetin, F., Basım, F. ve Karataş, M. (2011). “Çalışanların problem çözme becerilerinde örgütsel adalet algısı ve iş tatmininin rolü”, *Yönetim ve Ekonomi*, 1(18), 71-85.
- Dalğar, H. ve Tekşen, Ö. (2014). “Muhasebecilerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile rol çelişkisi arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 62, 37-53.
- Deliorman, R.B., Boz, İ.T. ve Yiğit, İ. (2008). “Akademik personelin tükenmişlik düzeyi: Marmara Üniversitesi örneği”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 2(25), 465-497.
- Deran, A. ve Beller, B. (2015). “Muhasebe meslek mensuplarında tükenmişlik sendromu üzerine Giresun il merkezinde yapılan bir araştırma”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 45, 69-93.
- Doğan, Z. ve Nazlıoğlu, E.H. (2010). “Muhasebe meslek mensuplarında tükenmişlik sendromu üzerine bir araştırma”, *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 12(3), 97-116.
- Günay, Y.G. ve Demiralay, T. (2016). “Serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin iş stresi, tükenmişlik sendromu ve iş-aile yaşam dengesi arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 58(15), 917-935.

- Gündüz, B., Çapri, B. ve Gökçakan, Z. (2012). “Üniversite Öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 38-55.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Kayıhan, B., Tepeli, Y., Heybeli, B. ve Bakan, H. (2015). “Muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerle iş tatmin düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi: Muğla ili örneği”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(3), 374-390.
- Koroğlu, Ö. (2012). “İçsel ve dışsal iş doyum düzeyleri ile genel iş doyum düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi: turist rehberleri üzerinde bir araştırma”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(2), 275 – 289.
- Maslach, C. (2003). “Job burnout: new directions in research and intervention”, *Current Directions In Psychological Science*, 5(12), 189-193.
- Maslach, C. and Leiter, M.P. (2017). “New insights into burnout and health care: Strategies for improving civility and alleviating burnout”, *Medical Teacher*, 2(39), 160–163.
- Özdamar, K. (1997). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I*. T.C. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özkan, F. ve Aksoy, C. (2015). “Muhasebe meslek mensuplarının tükenmişliğine etki eden faktörler: Gaziantep ilinde bir alan araştırması”, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(4), 23-41.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E.S. ve Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde SPSS’le veri analizi*. Beta Basım Yayın, İstanbul.
- Solmaz, E., Uysal, T.U. ve Çelikkaleli, Ö. (2013). “Ekonomik kalkınmanın önemli unsurlarından muhasebe meslek mensuplarının mesleki yetkinlik ve iş doyum düzeylerinin incelenmesi: Muğla ili örneği”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3, 43-66.
- Taysı, K. ve Canbaz, S. (2017). “Yardımcı muhasebe elemanlarının iş doyum düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir araştırma: İstanbul örneği”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(4), 1050-1065.
- Yalçın, S. (2018). “Muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri”, *Alanya Akademik Bakış*, 2(3), 235-257.
- Yılmaz, E. (2014). “Serbest muhasebeci mali müşavirlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile işe bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki: Samsun ilinde bir araştırma”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3, 49-70.